

پیره میردی نهر هاورپی زانای گه وره نه هینین که به بونهی
کوچ کردنی ماموستا نه مین زه کی به گه وه که ری که ونی مانگی
نه موزی - ۱۹۴۸ - نه کاداونه لی :

«شبهونی نه مین زه کی به گ»

چـــــرای روونـــــاکـــــی کورد کوزایـــــه وه
تـــــه ختی سلـــــانی تـــــه خت کـــــرایـــــه وه
تومـــــاری کوردی تـــــارینـــــه لـــــپـــــچـــــرا
پـــــه رده ی رـــــهش بـــــه پرووی تـــــه ده بـــــدا کـــــیشـــــرا
تـــــه مین زه کی بـــــه گـــــرـــــوژی رـــــه مـــــه زان
هـــــه وارگـــــه ی بـــــه رـــــده ســـــه رگـــــردی ســـــه یوان
لـــــه وساکـــــه تـــــه وه تـــــه ســـــه پـــــه رده ی گـــــله
فـــــرمـــــیســـــک تـــــه یـــــکـــــه ل بـــــه خوینـــــی دلـــــه
ده رکـــــهوت زاتی بوو بـــــه عـــــه هـــــدو پـــــه یان
لـــــه دوای رـــــوژا هـــــاتـــــه وه نـــــاومـــــان
بومـــــیللـــــه تـــــه کـــــه ی هـــــینـــــد تـــــی کوش بوو
قـــــه لـــــه می ده ست و پـــــه نـــــجه ی شکـــــابوو
دیســـــان بو پـــــه یـــــنـــــجـــــوین تـــــی کوشایـــــه وه
خـــــه یـــــر ! (تـــــاو گل و ا هـــــینـــــایـــــه وه)
تـــــاچـــــه رخی ده وران لـــــه کار تـــــه کـــــه وی
پـــــیاوینکی وامان تـــــیا هـــــلناکـــــه وی
دایکی خـــــاک وه هـــــای گرتوتـــــه بساوهش
تـــــازاری پـــــه نـــــجه ی کـــــردوه فـــــه راموش
بـــــه لام من یـــــه نـــــدی جـــــه رگم بـــــراوه
زوو نـــــه گـــــه مـــــه لای کـــــارم شـــــواوه

گه لاویژمـــــه رـــــه ی ۷ سالی ۱۹۴۸

بچویک گوله . .
گهش بهیله

صدیق خالد هروری

باخچی کو بهیته چیکرن ، زه می توخم و
ره نگیته گولا لی چاندین چافه ری بی بهاره کی به
سولین و بوشکوزا گهش بکته ، دا باغ بخلیت ، مالی
تیکدا بکملیت . ده می داره کا بهری بهیته چاندن ،
پیتقی بیخه بهاره و کولانی به ز چه فید زنده و کرم و
ده ردی پاراستنی ، دا ز فیتی بی وی زوی بگه هیت یان
زنی بیزافو نازین تیدا کار بکی و بهیل خه پیرنی و
بکزه زخی سوبه می دی بیته رهز .

بچویک زی ههروه کی فان هه می تشتا پیتقی پویته کی مهزن و
چاف دیریه کا بهرده وامه . .

باب و باپرا ریکا زنی فهوزارتی به و ریا دوروست تاشکرا
کری به ، زهر هندی نه فهژی ژیر نه کرو لسه بهری نه خشانند)
شفکی بته رینی بجه مینه . به لی ، ماده م بچویکه ریقه بهرو
کاربه ده ستی پاشه روژی ، که فی و بهر به ستا ناسته نگ و
گرفتاریا ، هولکا روزگارای بی بخت و مروهت ، پرا کاروانی
بوش و ری دوبر ، نه ری پا بوو لاندکی تاکه بینه خاندنگه هه کا
بشهره گه هوپرا هافیز ؟ ، بو مال ، راکه بینه گه ره کا بزفروک ، فیر
بکین چهوا دی مهله فان بیت فان سیپه و پیل شکینیت ؟ ، بو
نه فادینین و بینای ناکه بینه گره هارک و بکین گوهی ؟ ، دا
سوبه ی بزانت تیک و تیک دی بیته دوو ! . . . دا رهش و سپی
ژنک جودا کته ! .

دایکینه ! بایینه ! نهف دیاریا بهرکهفتی و هیزا هیفی و

مەنەقەتەن بېچويكىدەمە رابن مەلېل و دامامى ، ئى ھېتى و ئى دەنگ ، پۇ سېدە . مە ژوان دقەت رۆزەكا نوى ژمەرا بەلەن . ھېقىن مە بزقېرىن ، كويرو موكوم بېچىن دائىدى باوو بارپۇفە نەدەرېخن و لگەلخۇبەن ، مە زى دقەت ژ شيانەكا پېفە ھاتى ژنەكا نوى بدەستفە بېن . مە دقەت لىشوننا ئى ھېتى ئى ھېتى با بېچىن ، لىشوننا لاوازى ئازابەتى و چەلەنگى ئى بېچەقېن ، لىشوننا ھۇبان و لەقىاننى موكوم بوون و خۇگرتنى ، شوننا خەم و كوفانا دلخۇشى و شادو شامى ئى .

دىسا بو دخۆرىت و دېنى : دقەت تى بگەھەن كو دىناتيا گەنجەكى تەمەت شىان و زانىنا چەلەنگەكى بە دەمى چەلەنگى دەھت زوى بخو و گاز . . . رزگارى ئى . وەكى (فىكتور ھېگو) و گوتناوى درۆشمەك بېت لىسەر ئەنى ئى (ئەزى دېنم ، من ھابىزى بە ، دى وەرمېت و پەقىم ، نى ئەزىدە دانى خەما خۇ لدەف من نېنە) . ھەر ھۇسا غاندى و مەشەشتى وى شىان ژىچويكىنى بن ھېلىنكا خەبەتن و سەرکەوتنى دناف دلئى خۇدا چىنكەن .

بەلى دايكا عەزىز ئەف ئەفالى لىسەر دەستېن تەبە جىيانەك پى شامى ، باشە رۆزەك خېجېت بەرەف ئەفراز و راجاندەنەكا ھويرو ھېس بو دىكىشېت .

ئىشجا ژتە دقەت فېر بىكەى چەوا ئەف بارى لىھى ئى ماى دى ھەلگىرىت ، دى چەوا خۇلەبەر سەرامو گەرمى گىرىت . ئەزى ديارە چوژى كېم نېنەو ياپى چى بوى ، وەك خەتېرەكا نەھىتە قەمراندن ، وەك كانىكەكا ژخېرو خېراتا نەچك بېت ، چونكى بچويك تەمبويىرەكە پىئى تېلېت نەرم و نازكە تا بئاوازېت جوان و دلخۇش بېئىت .

ئىدى ژبو پەيدابوونا زەلامەكى ژتھانى و پى چى بووى ، ژبو پاشە رۆزەكا رۆھن و گەش ، ژبو سەمىيانەكى خۆرستى و سەربلند بچويكى خۇ ژھەمى لايافە پويتە پى بدەو چاف بدەلى .

۱ - گىرئىنا دېم بو شىكۆرى ، رۆزەكا ھەلانى بە :

دايكا ھېزا ، بچويك گەلكو دىت زىلى گىرى تېر بوونەك دقەت و ھند ! ، دزانى دارى گولى چەق و سترىنە - چ پى دقەت داژفان سترى و چەفا گولەكا گەش بېشكقىت ؟ ! . بچويك زى گولە ، گەر تەفيا . . . ؟ دى بىشكقىت و گىرئىت .

ئومىدا چەند ساللا تافراكە دىت ، دقەت بىشكەكى ژرەھەتى و تەناھيا خۇ ھەتا زىگان و ژرناخو بويكەى شەپەر .

دايكا خۇشتى ، بچويك راكرن بارەكى گران و بىسەنگە ، بېزو شىانەكا تېر ئەف بارى دى ھەلگىرى ، بخۇدانكرنا درست و تەرس دانا بچويكى لىسەر شەنگىستىت دەرووى دانابە و تەخسىرى ژداى - بابافە نەبىت . نەخاسم دايك ، زۆرتر دگەل رادىت و ھەمى داخازو نەرازى بوونا و ھافىتە بەر ، چونكى ئەگەر تېشكىت گياندارا ئى دايك بېچىن و ھەتا دى ژن بچويك قەت ئى سەخىرىيا دايكى نازىت . ژەر ھندى پىئى مېرەبانى و دايگۆرىيە ، ھەتا سەھكرىت زانا دياركر كو بچويكى دىن سېمەرا شېرو دەنگى دايكىفە ژباى پىر ئى بەراپە دىخاندىداو پىر بەختەوەرە دژىندا .

دگۇفارا (الدوحە) ھۇمارا (۷۵) ى بابەكى كاغەزەك بو بچويكىت فلسطىنى ھنارت و گوتى : ئەم نەھىقىيەنە و

بچويك پتر دى ى كه بيف خوش و به شوش بيت ته گهر دای
- باب پشكدار بن دناخفتن و پسيارو به رسقادا ، ديارى و
حه نه كادا .

هه فېشكيا بچويكى ديارى يا (مالكانى) دا ، ههروه چكى
زانائيت دهر وونى و كومه لى خويا ده كهن ، داکو پتر بچويكى
زرتەكى هه بيت و باوه رى بو پهيدا بيت ، ئەف بچويكى
هوډمه ى ده چته ناف هه فالازى ههردى بوى كه لى خوږيت و
دى زال بيت دسر گيم و زاباو ري كخستندا ، نو ئەفى دى
كاره كى مه زن هه بيت لسر ئاڤا كرن و موكوم كرنا كه سابه تيا وى
دپاشه روژى دا . ئفچار پتي به دايك و باب ژوه ختى خو باقىنه
سر وه ختى دگهل بچويكى دازيډه تر فيريت و هشارو
چه له ننگ بيت .

دايكى كاره كى خوياو سر راست لسر زين و نزارا
بچويكى هه به ئو به كه مين خاندنگه هه كو مروڤ لى فير ديت
(خاندنگه ها دايكى) به ، دايكه خودان و ريقه به را فى مه كته بى و
هه مى شيان و زانينا خو دى مه زيخت ژ پيخه مه تى فى كه سى
پتي ، زهر هندى ئەف دايكه زهه زى رى و ئاراستيت ئاشكراو
دروسته لسر پيكت زانير بسره اتنى .

قوناغا ئيكى - نيزيكى زى بى دوو سالى بى دگريت ، ئيدى
قوناغا دوونى كويا پهروه رده و تيگه هاندنى به ، دفى قوناغيدا
پشتى كو فيرى زمان و گوتن و ناخفتنا ديت فيرگه ها هه نى دشيت
هزرو بيرين وى بزفنييت و لسر ريكه كا خو سه رداناى
بريقه بهت ، ئو هوسا دى ده ميت خارنى و نفستى و بيهن
فه دانى بو ئاشكرا كهت و پشتيكو هه مى ئەنداميت پى حه سيانى
دزانيت .

هوسا دى پتفه چيت تاكو ركه له فى و دهر وونى و ئاڤلى فه
گه ش ديت ، ديسا ئەف مه كته به دى بنكىت فينى بو دانيت و
ئاڤا كهت هه تا ههردوو فينا وه لآنى و ملله تى خو لسر دگريت .
هه ئەف زانينه دخوياتيا بچويكيدا به ره - به ره فه دگرن داکو
ئاڤاهى بى دهر ووناوى بزنين ، پاشى كار دكه نه سر
قه رخوه كرن و كاريت تڤانى ، بو پاشه روژا دويرو نيزيك ،
رگه نجينى و پيرو كالى بى .

۲ - بوى كراسى ترسى دكه به بهر بچويكى خو ؟

ترس ديارده كا خوياو ئاشكرايه ، كه س زمه زن و بچويكا زى
بى بهر نينه و ژرنا هه كه سه كى دچهرت ، به لى گه له ك جار
ئەف ئيشه دى سهرى ژرني ستينيت و مروڤى بى ده ست و

پى كهت ! .

لى مخابن پتر هه نه هه ر ژروژن سهرى ژرنا تڤالى دى
(سهرى چويكى نيشادهن) ووه كى (مارگه سنى ژوه ريسى د
ترسيت) زوى زوى چرسكين و ترسى كه نه د ليدا ، ههروه كى
دى بيتى :

(هشبه نه زمان سوركيه هاتن !) يان (سر كرپنكيه
هاتن !) يان (دى نه جن و عه جيچك و مه جيچك هينه ته !)
هوسا دى ناخفتنيت طهرى و كريت كه نه ره شه و هه لامه ت
تيكه لى خه و نه كا ترسناك و درنده كهن ، يان زى دى ده هبا بو كه نه
سه هم و پى بزدين .

د ختوريت سپور دوو توخميت ترسى دياردكه ن :-

أ - ترسا سروشتى (خوى) :

ئەف رهنگى ترسى پتي به و فهره ژبو به ره فانى و پاراستنا
ژنى . ئو هاريكاره ژ بو پهيدا بوونا په يوه نديت راست و
دروستيت كومه لآيه تى ، چونكى ته گهر مروڤى (مه زن و بچويك)
ئەف توخمى ترسى نه بيت نه ساخى به كا بخنيرو فه مانه كا
ئنتيكه به . ته گهر بچويك ژ بلندى بى نه ترسيت دوير نينه خو
دبانيدا پاڤيژيت يان ژ ئاڤى نه ترسيت خو پاڤيتى .

لسر دايك و بابا فهره بچويكى تى بگه هين و فى رهنگى
ترسى نيشا بدن لسر رپا تازه و بى خارو فيچ ، چونكى ئەفه
بچويكى پال دده ته كريات جان و چاك ئو دوير دكه ت
ژبى رابينيت نه زهه زى وه كى ديين (چويكى ترسى بى ژ به حه شتى
هانى) .

ب - ترس كه نه ساخى :

ئەف ته زى ترسى وه كى ترسيان ژتارى بى و مروڤاو گياندارا
و حه تا زمه كته بى ، ئەف ترسه لدور وى بچويكى دزفريت بى
دماله كا نه فيك كه تى و پرى فيكرا چوون و ئالزين دژيت ، ئەفه به
بچويكى تويشى سه ودا سهرى و سه رگيژى بى دكه ت و پرى باژينى
لهر به رزه دكه ت .

ئەفه و گيانداريت كه هى پتر كار لسر ترسا بچويكى هه به
چونكى هه رده م گه فا داي و بابا لسر فانا و هيشتا درنديت دى
شتى گورگ و هرچا ، وه كى دى بيتى : (هشبه هه كو دى ته
هاڤيمه بهر سه ى ، يان گورگى !) يان زى فان ره شا تيكه لى ترسا
تارباتى بى كه ت و بيتى : (شهفه گورگى بده فه دى مه به ت
دكونا خوه فه !) ئان دى هنده خرافائيت فه يت و ژراستى
دروستى بى ددويرو دهرواز فيرا بهر ده ت و تقوومى خه و نيت

کویرو گران کهت وه کی (یا شیخ پیرامیس ته ددهستی شیرئ ریس نه هیت من کابید!) دی پی دده ته زهر کرن و کیفکاوی کهته فهرشه کی بسه نگو و بسهر دادهت! .

نه فنه هه می دسهرئ بچویکیدا دی زین و مزین بن تودگه ل فا دی هنده بزفینت کهشه فریت زگیانداریت که هی ، یان دخویدا ، یان دفلیمد تیلفزونی بینیت و هیشتا پتر دی لسهریک ستورین بن ، نه فنه دی بنه نه گهرا چهند نه خوشیت خوچی و ناشکرا چ دژئی بچویکابه نییدا وه کی میستنا بخوفه و خه و چرکی و گریانه دژوار و خه و نیت بسه هم ، توج دژئی زه لامینی ییدا وه کی ترسنوکی و پشت بخو نه گرتن و له قله قوویکی (تردد) .

بچویک لژی نی هشت هه پی نی زکسیت بیانی دره فیت و دترسیت ، لی نه فنه تشته لدوورسی سالی نی نامینیت ، ئیدی ترسا زه ما به لاف تر لسالین شهش و هفتی زژی نی بچویکی ده می دچیته مکنه نی ، نه و ژیک یان زسه یدا ی ترس دی بو چی پیت یان زهنده کهسیت دی ، چونکی تیکه لی هه می توخمیت مروفا بیت و گه له تشیت لدهف نه بووین و غریب دی بینیت ، نه فنه زئی پیتی تو خویب دانان و برینه کی به .
زور جار بچویک دی خو فنه چریت و که ته گری و ژنقستی ریه فیت ، زانایید دهروونی ترسا بچویکا ز خه وی فنه هه جانندی به :

بچویک ههست بئیکچوونه کا مزین دکته ده می دچیته دناف جهی خودا ، چونکی باورناکته جارکادی دی رابیت فنه ژتاری ، رووناھی نی دی بینیت فنه دناف کهس و کارادا ژته فنه ، وه سا دزانیب کو تشتهک لگه لختو دی بهت و نازفرینیت ، نفجا لسهر دایکی پیتی به نه خاصه گهر بچویکی تویش بووی . بیت دگه ل بمینیت و دهستی خو پاقیته دهستی وی و لاندکاوی به ژینیت ، حه برانولکو دهنگه دهنگه بو هه بیت ههتا دنفیت نه فنه هه می دا کو ئیمنانی بهک لدهف هه بیت و ژرسی دویریت .

پاشی دی شی سی سیدی سه مکه ی بچویکی ده می زخه و رادیت چه و دگرژت دبو شکوریت .
هوسا پاراستنا بچویکی ژرسی پیتی به کا دجهی خودابه لسهر ملیت دایک و بابا ، نه وژی دقیت خیزان (ناف بهرا دایک و بابا) ته ناو ره حهت بیت و زه می شهرو شه ره ده فا دویر پاریز بیت ، فلم و یاری یید برسی و قورس پی نه حه سینو

چیروکو چیفانووکید نه ژ تهرز بو نه هینه گوتن ، نه و تشیت بچویک زئی دترسیت لسهرخو و جوان پی بدنه نیاسین و خاصیهت و خه سله نیت وان بو بهینه گوتن و بهره بهره نیزیک بکه ن ، ههر پینه گافهک ژفان پالدانهک و مه دحه کاری بهک دگه لدایت و قهت نایت ته حن و شکاندنا تی وهرکه ن هه تا کو بزال بینه کی دحه سیت و بسته هه دیت .

بیره نه فان شیره تین خاری ، زانایین دهروونی (علماء النفس) دینته ته :-

۱ - بچویکی ژتافی برسیت ، پستی دبهرا گوتن و ناف تیدانه کا باش بلا یید وی بوده مکه کی کیم دنافیدا بین پاشی یله ل ترو . . .

ههتا هه می ته رددیت و ئیدی تیه لینه ، نایت بچاره کی تی نفوم که ی ، ههروه کی زانایت ساخله می نی پشتا فی چهندی دگرن .

- هیسکا (یان پاسکل) بچویک زئی کهفتی نه فه شیره ، چونکی پتر دی بوینه گری و سه هم و ره فین ، ئیدی سو به هی نه شتیت خو بافتی فنه و سیار بیت لی .

- بچویکی زسه ی برسیت ، دقیت ههر بو به حسی سه ی بجوانی و خاصیه تیدوی بیژن ، وه کی زیره فانی مالی دکته و شفانه تیا په زی دکته و . . .

- گهر ز مکنه نی بره فیت ، هه ردهم پالده و کو بخونیت و فایدی مکنه ب و خاندنی بوژیه د به حسی هنده هه فال و که سید زیره کو باش د خویین و مه دحید سیدا بو بکه .
- نه گهر ژتاری نی برسیت ، بو نه که ره شه و دمه زه له کا روونفه بشینه .

۲ - بچویک ژوه ستیکا ههتا پیا چوونی :
دایکا هیژاو یالته هی پی به و ته دقیت نه ف گری نی بچویک دکته بیته که نی ، خوشترین گاف نه وه یادینی دگه لته دگرژت و دبو شکوریت . . . پاشی ته دقیت نه و روژ بیت یا کو خو لوه ستیکا دگریت و دی گه له ناف تیده ی و دبهرا بیژی (وهستی وهستی گوبالکی شیخی د دهستی!) .

هوسا دی بینی بچویکی ته پستی هه یفا دووی ژووناوی دشیت پتخو رگریت . . . د هه یفا چاریدا دی ده ته خو دالسه ر پتخو راهه ستیت ، نه گهر ته هه ر دوو ده ست لین که فشابن . . .
وه هه یفا شه شی دا دی دهستی خو هافیته تشته کی و

خولسەر پىت خوڭگريت ، دەھىفا نەھىدا بەھار بىكارىيە كاكىم دى
خوڭگريت وبەلى زوى زوى دى كەڭىت فەو د بىت جاره كادى
را كە بە فە .

ھەتا دويمايىكا سالا ئىكى نېشەك زىچويكا پىت خو دەھافىن
بىنى ھاويكارى ، دەھردو ھەھىن ئىكى ژ سالا دوونى
بچويك ھەر بچو دى برېشە چىت .

پشتىكو بچويك فېيا كەفت ، پتر پىتې دېرى و ئاگە
ھدارى ئىيە نەخاسم ژرېفە ، چونكى ھەردەمى خو دىبىت بى
دەرچوويە زگە ھىگىرى و پوتىبونە كا ژمىژ ۋەكى چويچكا فرا
كەدىت دى ژكەيفا ھەر ھىت و چىت و بېزىت ، ژ ئاگرى
ژفرا كەى ژئافى ژكېرن ناترىست و خوژى نادەتە پاش ، ئىجا
دقېت پىشت نەدەبى و بەرە بەرە نىشابدەى و تى بگەھىنى ھەتا
ژفى قوناغى دەرچىت .

۴ بچويك و پاراستا چارە كرنى چىتر :

بچويكى زبەركو لەشەكى نازك ھەيە ، ئىش و نەخوشى پىشتى
شەرەكى كىم لگەل بەرگريا ھەى بەسردا دى زال بىت و زھىز
ئىخىت ، ئىجا دقېت دايك بھى چەندى بزانىت بەھى شىانېت
خو پارىزىت چونكە يا مە دقېت و دلې مە بى پى خو ش ئو ھە كو
بچويكى مە بى گرنزى و بوشكورى بىت ، ئاشكرايە دى بى ھو
بىت ئەگەر ! بى بسەخىرو ساخلەم بىت .

ئەگەر ھەر كەسەك سەھكەتە خو دى بىنېت ھىشتا بى
بچويك دوو تەرزىت ئىشا تى د ئاھان :-

أ - ئەم دى چىتر شى بىن بىزىن فى تۇخم نە سافى بان دەرد ،
ئەفە زور تۇخمىت ئىك ۋەربووى دگريت بىت كو ھەر
زىچويكائى بى ھەفالىنى يا مروڧى دكەن و بزورى زى لگەل مروڧى
مەزن دىن ، بان دى بچويك بن ، بان زى بەرە بەرە بو
نەمانى ، ئەف رەنگى ئىشا ژ دەست پى كرنا زىنى دزىن و
ئەوزى بكارى جھى مروڧى تىدا دژىت بان مروڧىد دگەل رادىن .
ئەفان ئىشا كارەكى ئىكجار خراب و كرىت لسەر تىبەت و
پاشە روژا مروڧى ھەيە ئو ھەر ئەفە قەدرو قىمەتى بو مروڧى نەھىلن
و خەلكى ژخودانى دپەھىن ! ، پاشە روژا وى رەش دكەن .
ئەف ئىشەنە ۋەكى بجمەكى نەبو شكورى ، ئەنە كا گرى ،
زك رەشى ، ھەسوئىدى ، ترس ، بى باوھرىا بچو ، لەقلە قووكى
(دلواسواسى) . . .

چارە كرنا فان رەنگىد نەساخى بى دىمىنېتە لسەر چوونىەتيا
بچودا نكرنا بچويكى و رابوئىواى ، ھەلبەت ئەف ئىشە نە

لەدەف ديار نابىن ئەگەر دمالە كا تەناو بەختە ۋەر دژنە كا پىر خو شى
و شادى ، دگەل دايك و بايىن بىك خو ش و دل فرەھ ، دگەل
خەلك و ھەفالىن بتوورە ۋەدەب بژىت و رابىت .

ب - يا دوونى ھەمى كول و ئىشېن دى دگريت ، بىت كو
ھەردەم .

بچويك بوى بەرەھەفە ، ئەفە زى خىش تىدا نىنە ژ خەم
نەخوړيا دايكى بە ، زبەركو بچويك ئىخسىرى دايكا خو بەو
ھەردو دەست و پى دگرى دابنە و بەرى لدل و دەستىن
دايكى ، لېر گەرم و سەرمانى پارىزن ژئاف و ئاگرا دویر
دانىت ، ئەفە زىك ۋەكى زك ئىشان و ستوركاو خەندە كووكى و
سەر ئىشانى و سوتن و برىندار بوونى . . .

بەلى ئەفە گەلە ئىشا دگريت بەلى پىچە سەخىرى پى
دقېت ، ئىجا دا بەھى شىان و زانىنا خو دايكى فېركەين كادى
چەوا فى بەرى پىروژ پارىزىت و راکەت .

۵ - بچويك و باوھرىا بچو :-

بى گومانە مەزن ترىن رىك و ئەگەرا سەركەفتن و پىشكەفتى
باوھرىە كا موکومە بچو ، ھەركەسەك دى شىت ئەف خەسلەتە
لەدەف مەواندى بىت ئەگەر ھەر زىچويكائى بى لگەلخو
ھەلگرتىت . . .

چەند خو شە ئەگەر مروڧى دسەر ھەمى ئاستەنگ و
گرفتار يارا دەر باو بىت و نەكەڭىت چو تەپكا ، ھەردەم مروڧى
سەر فەراز بىت . . .

دەپكا بەاگران ، بايى خودان قەدر ئەگەر ھەو ھەفېت
عەيالى ۋە ھوسا بژىت پىلن بلا بزىت ، بلفىت ، باخىت ،
بچىت ، بېت ، خو تى بگەھىنىت ، ھەزرىكەت ، پاهەست
پى بکەت بلا دەرکەت ، لدويف بچىت و چىركىش بىت ،
دەنگى خو بدەت ، ھەرچار ھەول بدەت ، ياريا بکەت ،
شەرمىن نەمىنىت . . .

ھەلبەت ئەف ھەمى ئىشەنە دقېت بچو رەنكا ژ توخوبى
ئو نايىت دناف خەلكىدا بچرسكىنى
و شەرمووى بەيەفە ، چونكى ھەتا ھەتائى دى بىتە بزمار دىنى
پى بى را ، دقېت پىشتاوى بگىرى ۋە ھەر ۋەختى پى رابوونەكى
لنى ، پىنى بە دەستى ھارىكارى بوڧر بۆكەى و پتر پالدهى دا
بدەست فە بېت ، ھوسا دى باوھرىا وى موکوم بىت و ناپا شفە
ھىت ، دى بى زىخ و چەلەنگ بىت .

زىلى كو مال ، مەكتەبا بچويكى بەو لېر دەستى تە دايكا

عەزیز ، قیری هەمی تشتا دیت ، بەلی یاگۆنی (هەر تەبرەکو
رەفا خو) ئیدی بچویک زی هەرگاف پەریت وی دقۆن دا لگەل
رەفا خو بفریت ، توژی هەرچار بەردە دابجیت بینیت ،
بزانیت ، تاما سەر بەخۆی ئی سەحکەت ، چست و چەلەنگ
ییت . . . ناییت چو جار بیژی وەرە دی کەفی دی بچویک تە
قۆن ، دی بەرزە ئی ، دی

بەلکو دقیت هەر ناف تی بەدی و هشیارە کە دی ئی ژەر خو
هاتی یە دەری ییت و ئی زانا وریەر ییت .

ئەری چەند جار دیین : خۆزی زویتر ئەفا دزانین مەزاینبا ،
خۆزی زویتر تی گەهەشتابین ، خۆزی زویتر باشی و خرابی
مەژنگ ئە دەرکریان ، پاشە پا بوی نایین دا بچویکێد خۆزی
قیرا بگەهینین ، فان هەمی چەقلکا ددە ستیدا نەشکینین بەلی
ئەدییم دقیریدا (ئەگەر ئەم گول نەبین بلا نەبین ستری) .

گەلە دایک و باب بەلەکی نەرم و نەزان دی بچویکی خو
نازدارو نازکەن ، هەتا دی ئی دەست و پی کەن ! ، ئیدی ژ
شیان و ژانی ئی بەهەر کەن ئەفە دی باش خویا ییت دەمی
بقوناغا مەکتە ئی (٦ سالی) را دگەهیت ، ئەو قوناغا کو خوئنجو
بژیت دپەروازی سەر بەستی یە کیدا دبزفیت ، پیتفی شیانەکا
و توف هەبە کو بەرەنگاری هەر گھو رینە کا ژنی ییت ، لی
دسەر هندیرا دایک و باب (وەکی تەلا بیلە فەمای) لی دکەن و
ژەمی زخی خلاس دکەن ، بچویکی هۆ دی بینی هەردەم ئی
تیکوهر بوویو شەرمین و نە ئی پی چی بوویو و ئی شوپەر ،
بدامانگا دەیکا خۆفە هەردەم ئی فە نویسیا یە .

ئەفی چەندی چەند ئەگەریت ئاشکرا هەنە :-

أ - شەرە نیخو ئالزیا لئاقبەرا دایک و بابا ، نە تەناهی و
ترسیانەکا ژ دۆژمنایە ئی دی پەیدا پیت و کار لەسەرکەت .

ب - پیتفە مەحتل بوونەکا زیدە ژ توخویی ، بچویکی توشی
نەهاتی ئی و کیم باوهری ئی دکەت .

ج - چاف دیری و پویتە پیکرنەکا ژ توخویی دەرکەتی دبنە
ئەگەرا تیکداننا ناف خوئی و هەر فاندنا شیانی .

ژو پەیدا بوونا باوهریەکا بیز لەف بچویکی دابئیرینە
ئەقیدخاری :-

أ - نەوہسا بنازیین و بدەللین کو هەمی لقیئید وی لەسەر
کیستی مەبن .

ب - وەکی دکەفیت زی بگەرە دا ئەو بچو پرایت فە ، بلا
تەپکانی بکەت ، بلا رەھلیت هەفالی خو . . .

ج - یاریەکا وەسا نیشابەدە کو بتنی ئەو بچو تیدا بجنەبیت و
شیانا خو بیناسیت .

د - ناف تی بەدی ژو پاراستن و گەش کرنا حەزلیکرنیت
هەبن .

ه - بچو تەزرا بچویکی خو نەسۆحرینە و دەقاوی نەشکینە .

و - نە بسەر فەو بساناھی دگەل رایەو بژنە ، یان ژگرفتاری یا
پرەفینە ، بەرە بەرە فکوریاتی ئی بیە و چەوا دی ژپرا بسەر
کەفیت .

٦ - ژین ژبجو یکانی و هیئەتین :

بچویک بنیات و شەنگەستە یە . . . توپو گوینتە . . . هیئە
و تومیدا دۆهی یە . . . هۆستاو ریتفە بەری سۆبەھی یە . . .
گرنژین و بۆشکۆرینا هەردەمە . . . هەرئیک ہیئە سەر دەبی
شانویا ژنی ، کەلیفەکا هەمی بگریت و پی رایوینەکا هەمی
رابییت پی ، پی نەفیت ژ درژی یا روژگاری دبارە هەرئیکی
هیئە دی پەلەوانی رستەکی ییت و بەرەف پیتفە دی لەسەر
چیت .

ئەگەر سەحکەنە دیواری هیئە یید هەر ئیکی ژمە دی بینین
ژبجو یکانی ئی دەیتە نژیان و بەری ئیسیلە دایک و باب بو
ددانن ، بلا هەر کەسەکا تەماشە فەرەنگا خووشی یید خو
بکەت باژی دپە ژنیت و ئەو هەما هیئە بدەستفە دەین . . .
خودانی بچویکی دشیانی دایە ، کێلا ئارمانجانی نێزیک
بوئەدەت دا بسانەھی بەنگیفت ، لپشی ئی بچویک پیتفی مای
ژنکرنەکا بەر فرەهو مەزنە ، پاشی پیتفی چست و چەلەنگی و
هشیاری ئی ، پاشی توورەو رەووشتەکی هیژا ، پاش دگەل
قوناغید پیتفە چوونی زانین و تیکە هەشتەکا بەجھو موکوم ،
ئەفەو هەتا بینی لپاشە روژی شیری ژنی مەبی بە ژفیتی ئی هیئە یا
دخۆت .

ژلی کو دایک و بابا کارەکی خۆسەر هەبە لەسەر فری ئیخستنا
کاروانی ژنی و کا ج بار ییت ؟ ! ، هەر وەکی مەتەل دیت
(کور) کفانی بابی دکیشیت ، کچ تەشیا دای دپیسیت) ،
هۆسا دی بینی کوری بایوی دارتاش ، دخۆر ، جوتیار . . .
شولی بابی خو دینیت و چاف لی دکەت . . . ئو دیسا
ئەندیا یاری دقیت کوری وی لژماری ئی زبەرەک ییت ، شوپیری
دقیت کوری وی ترومیلی بەارووت ، دیسا دینی کچا دایکاوی

ماموستا بیت ههردهم لپشیا ههفالین خو ماموستایه . . . ! .
بهلی براستی ئەف هه می چهنده قەت ژبو چهفینا رهو ریشالین
حهزلی کرنا براست و بختوی نابنه تەحت و نامرین ، ههتا ئەگەر
بزوری زی بینی لی ژبو فی خوژی لی ههلبەت پالدا نا فهرو ناف
تیدانا پیتی .

ئاشکرایه لدهف هه رتیکی ژبجویکاتی وه ره ههژنکرن هه نهو
پنکفه دهینه پالدا نا ، هه چه ند زور جار مروف پی نا هه سیت و
لگه ل به ره فحوکرنی دینی تویی قیرا گه هه شتی و تیدا دژی توهوا
زانایه ژسه حکرنو لدهف چووئین زانایید دهروونی بههرا پتر .
ژ هه پی یا بدهست فه دهین ئەگەر ئەختیاری و رشتی لسه ر
هه بیت ، توه فی وه رسی دوو هه ز پرادکیشن : تیک - بزافو
لهینا بچویکی . دوو - هاریکاری و پالدا نا دای و بابا و (رئفه
به ریددی) .

بهلی ئەفی کاری دووی ناگه هه داری و هه شیاری به کا چاک
پی دقیت ، چونکی گه له جار ئەف چو یفدهسته نه نزانن پی
دهوری رابین ، یان دی دسه ر فیچیدا به نه خاری و لدهف
وهکی وان دقیت پالده ، بهلی ئەگەر هه لی بهیت دی چهوا
بیت ؟ . ئەفی پسیاری به رسف لدهف هه رتیکی ژمه هه به ، لی
ماموستا (دین هومل) دگوتارا خودا (که سپا عه بالی !) دیت :
لدهف تیرین و تی بینیت من دکومه لی زانکویدا ژبیست سالا
وهه ، ۳۰٪ ژگه نجید خو بزنانکویا رادگه هین لدهف فیانا
بابی به توه فی زی چو قازانجا خو نینه . گه له جار لدهف فیانا
بابی راستی به کا ئاشکرا دگه هینیت بهلی ئەفه ژچه ند لایافه دیته
سه رگیزی وه ستیان ژبو پیشکه فتنی .

توه ههروه سا ۱۰٪-۱۵٪ ژبالا بکاری خو نه دخوشن
چونکی ، لدهف فیانا خو پی نه گه هه شتنه . پشی هینگی
دیت :

لسه ر دایک و بابا پیتی به کتاسی لی نه که ن دپالدا نا بچویکی
خوه ره کاری بو بزفن توه دقیت لسه ر ریکیت راست و دروست
هه فرکی لی دفی شولیدا په یدا که ن دا کو هیشتا لسه ر مجدو
مسوگه ر بین ، ههتا ئەگەر هه فی دریزه فه کیشازی . . ماموستا
هومل پیفه دجیت و دبیریت : کچا من ژکولجا حقوی ده رجوو
توه دکورا به له سه فی وه رگرت جار هکی من گوتی : هه زماره کا
بوش ژپاریزه را به نه ج و ژاری دژین . . . ئینا لمن فه داو گوت :
باب کیم ژوان ژن ! .

ئها هوسا دقیت خودان بشیت کاری فیای و بدهست فه هاتی

به ره فانی لی ژی بکه نه و بیرو باوه رید خو تیدا موکوم که ت دا کو
هه رده م لی به سه رکه فتی بیت .

زور جار دبیین کو چه ند تشت فبانا مروف دکیشن ، ئەگەر
هه لی هات ، بلا لگه ل هه میا خو به لافیزیت هه تا تیک د
سه ردا زال دبیت و ژ هه لپزاتیابیت ، دیسا جار هدی نه بزوری
بیت و سه ر لی تیک بچیت وه کی دبین (کیم بده به ره ده فی داسا
خو) . چونکی باب هکی دفا دسه ر هه زلی کر نید وی کچا وی
قیری موسیقی زی بیت ، ئینا روزه کی گوتی : کچا من ! چه ند
ته بینم ده نکه کی ئاوازی لی دده ی دی پینج ده ره ما ده مه ته .
کچکی بچیه تیفه به ریحو دا بابی خو و گوتی : ته زه رچی به
باب ؟ مامن چ دقیت ؟ تو دزانی چه ند ئەز جار هکی نه ده م
جیرانی مه نیف دیناری دده ته من ! .

مه ته له کا ئنگلیزی زی لسه ر فی چه ندی دبیت (دی شی ی
هه سپی به یه سه ر ئافی ، بهلی نه شی ی فره کا ئافی بزوری
بده لی) .

ئهفه و هینی دارین دایک و باب ئەفی باری نازکو
شکه ستووک ساخ بگه هین ژبه ر کو نه ون
بارگرایید پاشه روژی .

صديق خالد هروري

تیهن شکاندهک ژ فان سهرو کانیانه :

- ۱ - (کیف تربین اولادک) دارالمعرفة ، محمد رفعت .
- ۲ - (الأم والطفل) جمعية الهلال الأحمر العراقية / العدد ۴۰۸
- ۳ - مجلة (طبيلك) العدد ۲۹۱
- ۴ - مجلة (الدستور) العدد ۲۲۶ - ۲۲۸
- ۵ - مجلة (الدوحة) القطرية العدد ۷۵